TC İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

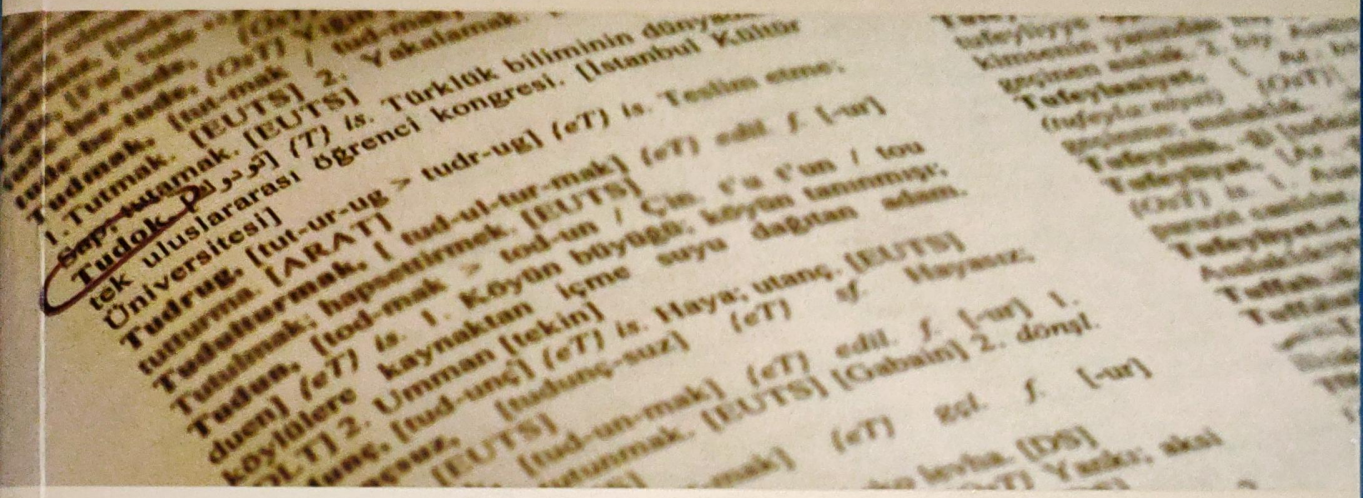

III. ULUSLARARASI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ÖĞRENCİ KONGRESİ
2010

Bildiriler

Proceedings

3RD INTERNATIONAL
STUDENT CONGRESS OF
TURKISH LANGUAGE
AND LITERATURE
2010

İstanbul 2011

Cilt 2

Vol. 2

TUDOK 2010

İstanbul Kültür Üniversitesi

III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi
2010

TUDOK 2010

20 – 22 Eylül 2010

BİLDİRİLER

Cilt 2

***

Istanbul Kültür University

3rd International Student Congress of
Turkish Language and Literature
2010

TUDOK 2010

20 – 22 September 2010

PROCEEDINGS

Volume 2

Yayına Hazırlayanlar

K. Şahan - H. B. Yeşiltaş
M. O. Hasdedeoğlu - N. Gür - K. Yıldırım

ANA SPONSOR

Tepe Akfen TAV Havalimanları

Resmi Seyahat Acentası

turizm ALBEDO

BİLİŞİM SPONSORU

bilkom

İLETİŞİM SPONSORU

SUPERONLINE

ULAŞIM SPONSORU

SEMBOL

ÜRÜN VE HİZMET SPONSORLARI

YILDIZLAR Restaurant

DORAMAFİ

MOTİF HALK OYUNLARI EĞİTİM VE ÖĞRETİM VAKFI

III. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRENCİ KONGRESİ TUDOK 2010

İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları:

Kitap No: 161

Baskı Tarihi: Ocak 2012

ISBN: **(tk)** 978-605-4233-68-7
(1. cilt) 978-605-4233-69-4
(2. cilt) 978-605-4233-70-0

Editör: Ömür CEYLAN

Baskı: G. M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.
100 Yıl M. MAS-SİT 1. C. No:88 Bağcılar-İstanbul (212) 6290024-25

© İstanbul Kültür Üniversitesi

İstanbul Kültür Üniversitesi
Fen – Edebiyat Fakültesi
Ataköy Yerleşkesi
34156 Bakırköy – İstanbul
Türkiye
+90 212 4984141
http://www.iku.edu.tr

Kitaptaki makalelerin tüm yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.

Katalog Bilgisi:

III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi - TUDOK2010/ ed.Ömür Ceylan. – istanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi

2. c.; 19x26,5 cm (İstanbul Kültür Üniversitesi Yayın No: 161)

978-605-4233-68-7 (tk.)
978-605-4233-70-0 (2.c)

I. Türk Dili - Kongreler

Prof. Dr. Muhan BALİ Anısına...

SUNUŞ

Elinizdeki kitapla birlikte III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi'nin bildirileri de yayımlanmış oluyor. 4 yıl önce ilk TUDOK'u düzenlediğimiz zamandan bu yana çok şeyler değişti. O zamanki son sınıf öğrencilerimiz şu an doktora yapıyorlar. TUDOK 2006'ya katılan doktora öğrencileri ise şimdi ülkemizin farklı üniversitelerinde başarılı birer öğretim üyesi. Muhteşem oditoryumumuz o zaman yoktu örneğin. Kırgızistan, KKTC ve 28 Türkiye üniversitesinden 97 katılımcı ile toplanan TUDOK 2006'yı iki mütevazı amfimizde yaşamıştık. Buna rağmen 11 Eylül 2006'ya dek bir kongreleri bulunmayan Türkoloji öğrencileri TUDOK'a büyük bir heyecanla sahip çıktılar. Hemen 2 yıl sonra, 2008'de, 8 ülke ve 50'ye yakın üniversiteden katılımcı sayımız 220 idi. Bildiriler iki salonda eş zamanlı sunulurken 80'e yakın poster bildiri de galerilerde merakla incelendi. Her iki Kongre'nin titizlikle hazırlanmış bildiri kitapları, tüm üniversite kütüphanelerine ve dinleyicilerle birlikte 600'ü aşan katılımcıya, adreslerinde ulaştırıldı.

Bugün TUDOK tüm bilim dallarındaki en kapsamlı Öğrenci Kongrelerinden biri haline geldi. TUDOK 2010'a 57 Türkiye ve 25 dünya üniversitesinden katılım sağlandı. Almatı, Bakü, Bişkek, Aşkabat gibi Türk dünyası şehirleri diğer bilim dallarına göre bizim dünyamıza çok daha erken girmişlerdi. Ama Türkoloji öğrencileri için Erzincan Köln'e, Niğde Kazan'a, Gaziantep Pekin'e uzak değil artık. Dahası Astrahan'da, Tiflis'te, Frankfurt'ta, Tahran'da, Krakov'da, Halep'te, Simferopol'de Türkoloji eğitimi almakta olan genç bilim insanları, birbirleriyle ve Türkiye'deki arkadaşlarıyla TUDOK çatısı altında buluştular. Üç gün boyunca üç salonda eş zamanlı sunulan birbirinden değerli 170 bildiri, Türk Dili ve Edebiyatı Kongreleri tarihinde bir ilk olmak üzere web üzerinden tüm dünyaya canlı olarak yayınlandı.

İtiraf etmem gerekirse çalışma arkadaşlarımla birlikte 5 yıl önce başladığımız TUDOK yolculuğumuz, çok ama çok uzaklardan zayıf ışıklarıyla göz kırpan gizemli bir köye doğru gece yarısı çıkılmış bir yürüyüşü andırıyordu. Bugünse sabahın ilk ışıklarıyla dönüp ardımıza bakıyoruz ve katettiğimiz mesafeye inanmakta güçlük çekiyoruz. TUDOK 2008'den sonra, yani son 2 yıl içerisinde katlanmak zorunda kaldığımız çok büyük kayıplarımız da oldu. Başından beri TUDOK projesinin fiilen içerisinde olan, büyük katkılar sağlayan, Bölümümüz öğretim üyesi, sevgili Hocamız Prof. Dr. Muhan BALİ'yi, Aralık 2008'de sonsuzluğa uğurladık. Türk halk edebiyatı araştırmalarının en önemli isimlerinden biri olan hocamızı rahmetle anıyor, TUDOK 2010'u saygıyla kendisine ithaf ediyoruz.

III. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi'nin, bu çapta ve bu nitelikte toplanabilmesi, elbette bize sunulan imkânlar ve verilen destekler sayesinde gerçekleşmiş bulunuyor. Bendeniz ve Düzenleme Kurulu'ndaki çalışma arkadaşlarım, 4 yıl içerisinde 1000'den fazla meslektaşımızı ağırlayabildiğimiz bir Bölüm'e mensup olmanın gururunu yaşıyoruz. Bize bu gururu yaşatan İstanbul Kültür Üniversitesi Mütevelli Heyet Onursal Başkanı İnş. Yük. Müh. Fahamettin Akıngüç'e, Mütevelli Heyet Başkanı Dr. Bahar Akıngüç Günver'e, Rektörümüz Prof. Dr. Dursun Koçer'e, Rektör Yardımcılarımız Prof. Dr. Çetin Bolcal ve Prof. Dr. Mahmut Paksoy'a, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanımız Prof. Dr. Atilla Özalpan'a, oturumların web yayınları için büyük emek harcayan Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürü, sevgili arkadaşım Doç. Dr. Selçuk Hünerli'ye, Bölüm Başkanlarımız –kuruluştan itibaren sırasıyla– Prof. Dr. İskender Pala, Prof. Dr. Durali Yılmaz ve Prof. Dr. Hayati Develi'ye, Üniversite Genel

Sekreterimiz Yrd. Doç. Dr. Metin Bolcal'ın şahsında Mali İşler Daire Başkanlığı, Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Bilgi-İşlem Daire Başkanlığı, Kurumsal İletişim Birimi, AK-PAZ ve YA-BA çalışanlarına, şahsım ve düzenleme kurulu üyesi arkadaşlarım adına sonsuz teşekkürler ediyorum.

Diğer tüm Bölüm etkinliklerimiz gibi TUDOK 2010'dan da değerli işbirliklerini ve desteklerini esirgemeyen Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın, TDK Yönetim Kurulu Üyeleri ve Kurum çalışanlarına içtenlikle teşekkür ediyorum.

Kongremizin Ana destekçisi TAV Holding, bilişim destekçimiz Bilkom, iletişim destekçimiz Superonline, Ulaşım destekçimiz Sembol Turizm, Ürün ve Hizmet Destekçilerimiz Motif Vakfı, Kurukahveci Mehmet Efendi, Doramafi ve Arı Nakış'ın değerli idarecilerine ve çalışanlarına da özverileri için teşekkür ediyorum. TUDOK 2010'un resmi organizasyon Acentası Albedo Turizm'e ve bizimle beraber uykusuz kalan sevgili Yadigar'a teşekkür etmekse zevkli bir borç benim için…

Kongre oturumlarını yönetmek üzere yurt içi ve yurt dışından teşrif eden değerli meslektaşlarıma ve tüm katılımcılarımıza, gayretlerimize anlam kattıkları için teşekkürlerimi arz ediyorum.

Saygılarımla…

Prof. Dr. Ömür CEYLAN
Kongre Koordinatörü

İÇİNDEKİLER

– CİLT 1 – VOLUME 1 –

İki Divan Şairinin Dilinden Beşiktaş 21
Mehmet ÖZDEMİR

Bir Sûfînin Coğrafyası Beşiktaşlı Yahyâ Efendi Menâkıpnâmesi'nde İstanbul 33
Meryem BABACAN

Ağazâde Örfî Divânı'nda Edirne 43
Çağdaş ALBAYRAK

Edirneli Gülşenî Şâirler 49
Uğurtan YAPICI

Nabizâde Nâzım'ın *Zehra* Romanında tematik Kurgu ve Natüralist İzler 61
Arif ÖZGEN

Mai ve Siyah ile Aşk-ı Memnu Romanlarında Aşk ve Nesne İlişkileri 71
Bilal KÖKSAL

Edebiyât-ı Cedîde Karşısında Ahmed Râsim 97
Ömrüm IŞIKAY

Yakup Kadri'nin *Kiralık Konak* ve *Bir Sürgün* Romanlarında Yer Alan Fransızca Unsurlar 111
Perihan KAYA

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* Romanında Şiirsel Dil 119
Gülden SÜRÜCÜ

İmparatorluğun Dil Projesi Olarak Osmanlıca 129
İsmail Teoman GÜNEŞ

Yabız-Yablak Kavram İşaretleri Üzerine 135
Nurullah ŞAHİN

"Evet, Hayır" Söylemi Üzerine 151
Zeliha TUĞUZ

Birleşik Fiillerin Gösterge Kuramına Göre Tasnifi 161
Osman AKTEKER

Bir Edebiyat Terimi Olarak "Metafor" ve Kavramsal Alanı Üzerine 169
Kayhan ŞAHAN

Modern İnsanın Kendine Yolculuğu: Arketipçi Eleştiri Bağlamında *Kolları Bağlı Odysseus* 173
Derya ŞAHİNER

Adalet Ağaoğlu'nun *Bileyici* ve *Gün Üç Dakika* Hikâyelerinde Ritmik Oluşum 189
Servet GÜNDOĞDU

Dilin İki Ekseni Açısından Hilmi Yavuz'un "*Taormina*" Adlı Anlatısı: Metonimi Değil Mi Hocam? 199
Atiye Gülfer KAYMAK

Geç- Fiili Üzerine 205
Serap KARAKILIÇ AKI

Geçmişten Günümüze Türkçede Evirmek Fiili ve Ailesi 221
Didem AKYILDIZ

Orhun Abidelerindeki Bir Cümle Hakkında:
"Kanıng Subça Yügürti, Süngüküng Tağça Yatdı." 229
Gül YILMAZ

"Konuşmak" Sözünün Tarihî Gelişimi Üzerine Bir Etimoloji Denemesi 237
Necati İlhan KARA

Maitrisimit Nom Bitig Temelinde Eski Uygur Türkçesinde Bol- Fiilinin Anlam ve İşlevleri 241
Gizem KUNDURACI

Geçmişten Beyaz Cama Yansıyan Gelenek: Komedi Dükkânı 249
Aysun DURSUN

Âşıklar Beyazperdede: Sözlü Kültür Ürünlerinin Sinemaya Uyarlanışı Üzerine Bir İnceleme 255
Elif Serra ŞAMLIOĞLU

Barış Manço Anlatılarında Metinlerarası İlişkiler 261
Semih ÇELİK

Geleneksel Halk Kültürü Bağlamında Ali Tufan Kıraç 269
Uğur BAŞARAN

Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Otostop Kültürü Üzerine Bir Deneme 275
Mustafa BAŞKONUŞ

Ermeni (Gregoryan) Kıpçakçasıyla Yazılmış Tarihi Bir Belge: *Kamanets Vakayinamesi* 279
Abdulkadir ÖZTÜRK

Eski Tıbb'ın Cevheri:"Cevher-i Tıbb" 289
Kudret Safa GÜMÜŞ

Çağatay Türkçesine Ait Üç Destan 293
Erhan TAŞBAŞ - Aymira MARAT KIZI

Elimizdeki Hazar Dönemi Eserleri Nelerdir? 305
Pınar ÖZDEMİR

A Study Of The Uyghur Chaghatay Text Of A Four Language Inscription In A Mosque Built By The Emperor Qianlong Of The Qing Dynasty In Peking 319
Ahmet HOJAM

Beşiktaş Kadısı Abdülkerîm Nûrî Efendi ve *Tarihmanzumeleri Mecmuası* ile *Tercüme-i Ahvâl*'i 333
Kamil Ali GIYNAŞ

16. yy'de Yazılmış Alegorik Bir Metnin Penceresinden Bugüne Bakış 341
Berrin ÖZER

Son Asır Şairlerinden Rizeli Âtıf Efendi ve Yaktığı Söylenilen Dîvân'ı 353
Serpil MUTLU

Seyf-i Sarayi veKadi-i Manyas'ın Gülistan Tercümelerinin Karşılaştırılması 361
Hazin Hayal İÇEL

Древнетюркский Лексический Слой В Азербайджанских Говорах Грузии 529
Эльнур Вугар Алиев

Tanzimat Romanında Otoriter Anneler 533
Ensar KESEBİR

Yaprak Dökümü Romanı Örneğinde İyi Kadın İmgesinin Çözülüşü 547
Elif ÖKSÜZ

Cemal Süreya Şiirinde Anne Teması 557
Emine KELİSMAİL

Edebiyatla Sosyolojinin Kesiştiği Yerlerden Biri: "*Sadakat*", "*Çöplüğün Generali*" ve "*Muz Sesleri*" Romanlarında Evlilik ve Evlilik Dışı İlişkiler 563
Abdullah KOÇAL

Şehnâme-i Mehmed-i Sâlis 569
Ayşenur KAZDAL - Sevda BALTAKIRAN

Müellifi Meçhul Manzum Bir *Edebnâme* Üzerine 575
İsmail AVCI

Manzum Ayet ve Hadis Çevirileri İçeren Orijinal Bir Divan: Fevzî'nin Vesîletü'l-İrfân'ı 589
Necmettin AKAY

Vekâyi'ü'l-Fuzalâ'nın Tezkire Kısmı'nın Önemi ve Dönem Tezkireleri Arasındaki Yeri 601
Burcu KARAKAYA

İslâm Öncesi ve İslâm Çevrsinde Ortaya Çıkan Oğuznâmelerde Oğuz Kağan'ın Eşlerinin Tasviri 611
Neslihan ÇELİK

El-Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin I. Cildindeki Hikâyelerde Geçen Kıyafet Değiştirme Motifi Üzerine 615
Çetin YILDIZ

Türk Halk İnanışları ve Halk Danslarında Kartal Motifi 621
Hüseyin AKSOY

Türk Halk Kültüründe Yenik Bir Düşman: Pire 631
Hidayet AYDIN

Bir Osmanlı Şairinin Eleştirisi 641
Adnan OKTAY

Süreli Yayınlar Bağlamında Klasik Türk Edebiyatı Araştırmalarının Seyri 649
İbrahim KOLUNSAĞ

Eski Türk Edebiyatı Araştırmacılarının Konu Tespitinde Karşılaştıkları Güçlükler ve Bazı Öneriler 655
Soner TULUM

Çağdaş Uygurca'daki Ad Çekimi Ekleri ile Türkçe'deki Ad Çekimi Eklerinin Karşılaştırılması ve Eski Uygurca'daki İzleri 661
Zemire AHMET

Alaaddin Sabit Bosnalı'nın M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü'nde Bulunan «Külliyat»ı Hakkında 367
Şehla HALILLI

Tersten Yansıyan Aynalar: Orhan Pamuk'un Romanlarında Geleneğin Yansıtılış Biçimi 371
Büşra SÜRGİT

To God Belongs The East And The West: Macro-Dialogue In Orhan Pamuk's Novel My Name Is Red 383
Katerina POSOHOVA

Fars Edebiyatında Orhan Pamuk 389
Haleh ESTEKANCHİ

Modernizm ve Postmodernizm Arasında Kalan Bir Yazar:Oğuz Atay 395
Piotr KAWULOK

Konya'nın Geleneksel Eğlence Kültürü:Fener Alayı ve Şivlilik 403
Ayşegül SARI

Mersin Abdalları Halk Kültürü 409
Döndü CAN

Osmaniye'de Haftanın Günleri ile İlgili İnanış ve Pratikler 421
Ecehan Lütfiye TÜLÜCE

XIX. Yüzyıl Âşık Şiirinde İstanbul İmgesi 427
İbrahim GÜMÜŞ

Balıkesir Örneğinde Kasaplık Mesleği Üzerine Folklorik Bir Çalışma 433
Ensar KILIÇ-Sinem AYDIN-Alime TURGUT-Hatice Burcu GÜNGÖR

Nazan Bekiroğlu'nun Kitaplarına Ad vermesi ve Gelenek 445
Seyfettin YILDIZ

Nazan Bekiroğlu Romanlarında Kadın Algısı ve Feminizm 453
Serhan İŞSEVER-Ebru AKPINAR

Sema Kaygusuz'un "Yüzünde Bir Yer" Romanında 'İncir' 457
Ayşe ÖZKAN

Ayfer Tunç'un *Kapak Kızı* Romanında Toplumsal Cinsiyet Rolleri 465
Deniz DEPE

Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Eğitim ve Eğitimciye Bakış Açısı 477
Fatma CEYLAN

The Word - Meaning In Russian Structural Semasiology 487
DinaraUMEROVA

Тюркская Тайна Рун 493
Наргиз Гусейн

Junggodiki Aliy Mekteplerde Türkologiyige Munasiwetlik Derslerning Oqutulush Ehwalinuqtiliq Uyghur Til-Edebiyatining Ötülüsh Ehwali Tonushturulidu 511
Asime ILHAM

Üniversite Öğrencilerinin Dil Tutumları Üzerine Toplumdilbilimsel Bir İnceleme 517
KadirYALINKILIÇ

Bir Karşılıklı Anlaşılabilirlik Problemi:Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değer Kelimeler 665
Abdullah ELCAN

Azerbaycan Ağızlarında Görülen Bazı Morfolojik Özellikler Üzerine 675
İsmail SÖKMEN-Buket GÖK

Türkçe ve Kırgızcadaki Batı Kökenli Ortak Kelimeler 679
Anipa SAMATOVA

Âsaf Hâlet Çelebi'nin Şiirlerindeki "Nigâr-ı Çîn" İmgesinin Kaynağı ve Mânâsı Üzerine 693
Can ŞEN

Tarancı'da, 'Ayna' Metaforunu Tasavvuf Felsefesi Bağlamında Okuma Denemesi 699
Melek AYDOĞAN

Ömer Lütfi Mete'nin Edebi Eserlerinde Ahlak İmgesi 705
Ahmet Savaş ÇOLAK

Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın İlk Kadın Şairlerinden Urkiye Mine Balman ve Şiirlerine Dair 711
Çağın ZORT

Her Doğu Şehri Birbirine Benzer: Mark Twain'in *Türkiye Seyahati* Kitabının Oryantalist Söylemleri 719
Filiz FERHATOĞLU

Adakale Masallari ve Eğitimsel İşlevleri 727
Pınar KASAPOĞLU AKYOL

Masalların Varyantlaşması Üzerine Bir Deneme: Çorum'dan Derlenen Bir Hansel ve Gretel Varyantı 739
Selma ÖZSEMERCİ

Türk Gölge Tiyatrosunda Perde Güzelleri 747
Ayşegül ÖZASLAN

Seyyâh, Halk ve Mugayir: Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Yer Alan Aykırı Figürlerin Anlatımı ve Toplum Nezdindeki Algısının Günümüz Türkiyesi ile Karşılaştırması 753
Ercan AKYOL

Ninnilerin İşlev ve Performans Özelliklerine Göre Değişimi 765
Büşra KOCAADAM

C. Aytmatov'un "Dağlar Devrildiğinde" Romanında Kader Meselesi 771
Mirgül TEKEŞOVA

Azərbaycan Memuar Ədəbiyyatinin İnkişaf Mərhələləri 779
Lalə Əfəndiyeva

Ahmed Paşa'nın ve Nedîm'in Gazellerinde Saç 785
Atiye SARIOĞLU

Divan Şiirinin Kara İncisi: Hind Ülkesi ve Klasik Türk Şiirinde Hind Metaforu 797
Hasan DOĞAN

Klasik Türk Şiirinde Bilgeliğin Simgesi: Aristo 811
Mustafa DOLAT

Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nda Savaş Âletlerine Dair Kültürün Kullanımı
Ersin BAYRAM 819

Klasik Türk Şiirinde Sevgiliye Hitap: Cânâ Redifli Gazeller
Bilal GÜZEL 835

– CİLT 2 – VOLUME 2 –

Türkçe Sözlüklerde Ortak Kavram Alanı Oluşturan Sözcüklerin Tanımlarına Anlambilimsel Bir Bakış
İbrahim KARAHANCI 861

Ortak Türkçe Kontekstinde Eski Uygur Yazıtı Huastuanift'te Kelimelerin Leksik-Semantik Özellikleri
Gatibe VAGIFKIZI GULIYEVA 867

Dilbilim Yönünden Pekiştirme Sıfatları
Erol ÇAMYAR 873

Oğuz Grubu Türk Dillerinde Semantikal Yolla İsim Yapımı
Şebnem HASANLİ 881

Oğuzname'de Cümlenin Maksat ve İntonasiyaya Göre Tipleri
Nicat YAQUBOV 887

İran'da Karakoyun Bölgesindeki Türklerde Eski Türklerin Dili, İnancı ve Geleneklerinin İzleri
Gheis Ayaz EBADİ 893

İran Azerbaycanında Türkçe Yazan Halk Edebiyatcısı Ali Zaferhah'ın Hayatına ve Yaradıcılığına Bir Bakış
Alirıza MUKADDEM 897

Urmiye Halkı Arasında Mevcut Bazı Türk Halk İnançlarına Bir Bakış 903
Sahar SHAKORI

Turfan Uygurlarından Kalan Bir Belge Tanıklığında Uygurlarda Evlat Edinme Geleneği 909
Banu SITKI ÖZKUL

Ölmeden Önceki Son Görüşme Işığında Dağlarca'da Çocuk ve Allah ile Son Yapıtları Arasında Çocuk Temasının İşleniş Farkları 919
Tuğçe GÜL

Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Kitaplarında Geleneksel Anlatı İzleri 927
Mehlika KARAGÖZOĞLU

Necdet Neydim'in "Sen Islık Çalmayı Bilir Misin?" Şiir Kitabı Işığında Çocuk Şiiri 937
Pınar YOLLU

İki Kadın Şairin Öleyazmaları: Sylvia Plath ve Nilgün Marmara'nın Ölüm Etrafında Ördükleri Kelimeler 947
Hande KUŞULUOĞLU

Tezer Özlü'nün Üç Öyküsünde Gözlenen Ölüm Kaygısı 955
Nevruz GÜRGÖZ

Tanpınar'ın Kaleminden Tarihî Hadiselerin Şekillendirdiği İstanbul Mahalleleri: "Mahur Beste, Sahnenin Dışındakiler, Huzur" 961
Zeliha NAZİK

Türk Edebiyatı Romanlarında Çarşaf Unsurunun Tematik Sınıflandırılması 969
Havva BOZKURT

Varlığın Ses Bulmuş Hali: Çeng ve Ney 975
Ceren KARAKUŞ

Şeyh Gâlib'in Estetik Anlayışı: Hüsn 981
Nilüfer TANÇ

Rızaeddin Remzî Er-Rifâî'nin *Kasîde-i Ferîde* Şerhi 987
Hande BÜYÜKKAYA YEŞİLTAŞ

Verdî Kâsım ve Tasavvufî Dünyası 997
Armağan ZÖHRE

Yunus Emre Divanı Işığında Tarihî Türk Lehçelerindeki İkilemelere Genel Bir Bakış 1005
Hasan TUNCA

Kansu Gavrî' nin Türkçe Dîvânı'nda Eşitlik Hâli Ekinin Anlam ve İşlevi Üzerine 1015
Güler KAÇAR

"–(I)Ş-/-(U)Ş-" Eki; Türkiye Türkçesinde "Yardım ve Yarış Etmek" 1021
Erkan DEMİR

+lAyIn Eki Üzerine 1033
Kübra YILDIRIM

Dadaloğlu'nun Şiirlerinde Göç ve İskan Olgusu 1039
Mehmet Emre ÇELİK

Çorum Alaca İlçesi Koçhisar Köyü'nde Zorunlu Göç Nedeniyle Yaşatılamayan Folklor ve Halk Edebiyatı Ürünleri Sorunu Üzerine Bir İnceleme 1047
Özgün DURAK

Çorum Hatışoğlu Konağı Örneğinden Hareketle Köy Odaları Üzerine Bir İnceleme 1051
Hatice İLHAN

İzmir'deki Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşı Sözlerinin Dili 1057
Ezgi SIRTI

Nimri Dede'nin Şiirleri Üzerine Tematik Açıdan Bir Değerlendirme 1077
Erdem AK

Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtlarındaki "*Ot Sub Kılmak*" Deyimi Üzerine 1083
Bahadır GÜNEŞ

Gagauz Atasözü ve Deyimlerinde Arkaik Kelimeler 1091
Esra KARAKAŞ

Türk Edebiyatında Kullanılan Arapça Darb-ı Mesellere Dâir Önemli Bir Eser: Safvetü'l-Kelâm 1099
Muhammed WEYSO

Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Karşıtlamaya İlişkin Bir Sınıflandırma 1107
Merve YORULMAZ

Tercüman ve Osmanlı Basını 1119
Yılmaz ÖZKAYA

Tanzimat'tan Günümüze Türk Romanında Temel Çatışma Unsurları 1123
Gülşah ŞİŞMAN

Refik Halid Karay'ın Romanlarında Toplumsal Değişim 1137
Mehmet Onur HASDEDEOĞLU

II. Dünya Savaşının Türk Hikâye ve Romanına Etkileri 1151
Hande SONSÖZ

Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Tiyatrosunda (1923 – 1950) Padişahlık Kurumu ve Atatürk Kültü 1165
Ayça OKURLAR

Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesinde Fiil Çekimlerindeki Benzerlikler Üzerine Bir İnceleme 1175
Ahmet AKGÜL

Türk Dillerinde Zaman Ekleri Benzer ve Farklı Yönleriyle 1185
Gülnare ALİYEVA

Türkçede Art Zamanlı ve Eş Zamanlı Benzerlik Çekimi 1191
Hulusi Okan AKKAYA

Türkçede Orta Çatı 1203
Serpil AYTUTTU

Anametinsel Dönüşümler Bağlamında Turan Oflazoğlu'nun "Korkut Ata" Oyununda Dede Korkut Tesiri 1217
Nuh BEKTAŞ

"Savun Sevdam Sen Savun" Üzerinde Bir Üslûp Çözümlemesi Örneği 1223
Pınar ÇAKIR

Nazlı Eray'ın "Bekleme Ustası" Adlı Hikâyesinin Anlatım Teknikleri Bakımından İncelenmesi 1229
Merve ÖZDEMİR

Orhan Kemal'in Gurbet Kuşları ve Necip Mahfuz'un Midak Sokağı Adlı Romanlarının Karşılaştırılması 1235
Fatma EKREN SÖNMEZ

Su Kasidesi'nin Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi 1245
Zeynep BAYRAKTAROĞLU

Nâ'ilî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısalcılık Açısından İncelenmesi 1257
Nagehan UÇAN EKE

Klâsik Metinlerin Nazar Duaları: Takrîzler ve Yenipazarlı Vâlî'ye Yazılan Takrîzler Üzerine 1273
Nagihan GÜR

Türk Edebiyatında *Heft Peyker* Mesnevileri ve Hayâtî'nin *Heft Peyker*'i 1281
Bahadır SÜRELLİ

Osman Nevres Dîvânı'nda Sosyal Hayat 1291
Eda TOK

Nâbî Sûr-Nâmesi'nde Raks 1295
Mehmet ERDEM

Nâilî Şiirinin Penceresinden "Eğlenceye Hikmetle Bakmak" 1303
Özer ŞENÖDEYİCİ

Hayriyye ile Lutfiyye Arasında İlim Bahsi 1319
Makbule ÖZMEN

Füzulinin Əsərlərində Cəmiyyət, Təhsil Və Sosial Ədalət 1331
Aynurə MAHMUDOVA

Karaçay-Malkar Nart Destanlarında Mitolojik Motifler 1339
Zeynep ASLAN

Altay Destanlarından Kozın Erkeş Destanı ile Tahir ile Zühre Hikâyesi'nin Mukayesesi 1349
Gülşen DERELİOĞLU

Sırp ve Türkiye Türklerinin Kültürlerinde Albastı 1359
Ana İVANCEVİÇ KILIÇ

Gılgamış Destanı'nda Kaos'tan Kozmos'a Bir Yöneliş 1365
Gülsüm ÇAKIR

Türkçe Tarih Konulu Metinlerin Kelime Hazinesi Bakımından İncelenmesi 1375
Raynur HAMİDULLİN

***Mukaddimetü'l-Edeb*'de Kadın Süs Malzemelerine İlişkin Söz Varlığı** 1379
Sezen ÖZKAN

Türk Dilinde Şeytanı Adlandırmak 1385
Hüseyin YILDIZ

Modern Ermenice'nin Söz Varlığında Türkçe Ödünçleme Sözcüklerin Kavram Alanlarına Göre Sınıflandırılması 1399
Emine TEMEL

Türkçede Kullanılan Rüzgar İsimleri 1407
Birol YÜKSEL

Ahmet Haşim'in Şiirlerinde Bir İmgelem Olarak "Su" 1419
Pürlen KALELİ

M.Şəhriyarin Anadilli Şeirlərinin Bəzi Poetik Xüsusiyyətləri 1427
Ruhəngiz MƏMMƏDOVA

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde Eşyanın Halleri 1431
Selin KARACAN

Unutulmuş Bir Öykücü: Ayhan Bozfırat 1439
Onur AYKAÇ

Aramak Dergisinde Edebi Eleştiriler 1449
Emel AYDIN

Kutadgu Bilig 1463
Ceyda ÖZCAN

Kutadgu Bilig'de Âyetler 1467
Obam Cemal BAYAR

Kutadgu Bilig'de Allah ile İlgili Kavram İşaretleri 1493
Nur ERGİN

Kutadgu Bilig'deki Farsça Kelimeler Üzerine 1505
Nurşat BİÇER

Köktürk Ötüken-Uygurdan Divânü Lügati't Türk ve Kutadgu Bilige Anlam Değişmeleri 1517
Eda GÜL

Somut Olmayan Kültürel Miras: Karagöz Öğreniyorum Projesi 1521
Betül Havva YILMAZ

Türkiye'de Halkbilimi'nin Üniversitelerdeki Son Durumu ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi 1527
Osman Nuri YÜCE

Ücreti Karşılığında Geleneğin Başkası Adına İcra Edilmesi: Sanal Anıt Dünyaları 1531
Tuna YILDIZ

Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Gaziantep'te Geleneksel Meslekler 1535
Mustafa DUMAN

POSTER BİLDİRİLER

1541

Cahit Sıtkı Tarancı'nın Abbas Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme 1543
Abdullah UYAR

Çağdaş Türk Lehçeleri ile İlgili Sözlük Problemi 1545
Adem YELOĞLU

Ayla Kutlu'nun Romanlarında Aile ve Evlilik Hayatında Kadın 1547
Alime Nihan ATABEK

Karahanlı Dönemi'nde "Kıl-, Et-" Fiileri Çerçevesinde Oğuz Türkçesi 1549
Asiye Figen KALKAN – Seda ÖZTÜRK – Tuba NAR

Gölgesizler Romanında Varoluşçuluk 1551
Ayşegül AYIK

Anadolu'da Alevi-Bektaşî Edebiyatı 1553
Bayram ÇETİNER

Bekir Fahri İdiz ve "Jönler" Romanı Üzerine Bir Deneme 1555
Beste Semiha BAHÇECİ

Nedim ve Yahya Kemal'in Gözünde İstanbul 1557
Canan GÜRDAL

Ahlâkî Açıdan Tanzimat Hikâye ve Romanlarında Mürebbiyeler 1559
Cansu YAĞCI - Necla KARAGÖZ

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Kadınları 1561
Cemile KAYGISIZ

Bir Dönemin Çığlığı: M. Akif Ersoy 1563
Çağrı TEMİZ

Mukaddimetü'l-Edeb Adlı Eserde Oğuzca Kullanımlar Üzerine Bir Araştırma 1565
Çiğdem YAVUZ

Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Kadın 1567
Demet ÇALIŞKAN

Zafer Şenocak'ın *Tehlikeli Akrabalık* Romanında Kimlik Sorunu 1569
Deniz YAVUZ

Halk Kültürü Bağlamında Yaşar Kemal'in Binboğalar Efsanesi 1571
Ebru AKBABA

Fantastik Bir Film Kurgusu Olarak 'Hüsn ü Aşk' 1573
Emine EROĞLU

Türkmen Türkçesinde Ses Olayları - Ünlü Düşmeleri 1575
Emine Serap BOZKURT

Sındırgı'da Günümüzde Çocuk Sağlığı ile İlgili Uygulamalar ve İnanışlar 1577
Fatmanur ACAR - F. Dilara PORTAKAL

***Yaseminler Tüter Mi, Hala?*'da Kıbrıs İzleği** 1579
GÖKHAN BAYRAKTAR

Nazan Bekiroğlu'nun "Lâ: Sonsuzluk Hecesi" Adlı Kitabındaki Tematik Unsurlar 1581
Gül Nihal GÖRDÜ

Roman Kahramanları Örneğinde Batılılaşmada Yanlış Yorumlar 1583
Gülsev GÖKDEMİR – Esma Nur SEÇKİN

Uyanıştan Duruluşa: Ümit Yaşar Oğuzcan'ın Şiirlerinde Yalnızlık ve Ölüm Teminin Yaşamsal İzleri 1585
Yasemin KURUÇAY-Gülşah GÖKSU

Kardaş Edebiyatlar Dergisinin Türk Dünyasındaki Yeri 1587
Gülşah Yücedağ

Kitap Adlarının Oluşumunda Etkili Olan Unsurlar ve Kara Kitap Örneği 1589
Hanife ÇİÇEKLİ - Nurgül ÇELİK

Mahtumkulu Divanı ile Tarama Sözlüğü verileri Işığında Tarihî Oğuz Lehçeleri Arasında Sözlüksel Benzerlikler 1591
Hicran YEŞİLDERE

Hitit Üniversitesindeki Gençler ile Nazar Üzerine Bir İnceleme 1593
Kadriye ALKAN

Selim ileri'nin Bodrum Dörtlemesi Romanlarında Aydın Sorunları Üzerine Bir Çalışma 1595
Lüzme SARIYILDIZ

Kaybolan Değerlerin Kitabı Beyaz Gemi 1597
Mehmet DÖNMEZ

Necip Fazıl Kısakürek'in "Çile"sinde Rüya ve Hakikat 1599
Meliha ÖZHAN

Topluma Değil İnsana Dair Bir Oyun: Vüs'at O. Bener ve Ihlamur Ağacı
Melike Saba AKIM

Yûnus Emre'nin Şiirlerinde İnsanın Trajik Durumu 1601
Mine KARATAŞ

"Gece"nin Anlatıcıları 1603
NESLİHAN KÖSEDAĞ

Dil ve Yazı İlişkisi 1605
Nilay ATAÇ

Kutadgu Bilig'de Çocuk ve Eğitimi 1607
Nilüfer SERİN

Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Oteli* ve Wıllıam Faulkner'in *Ses ve Öfke*'sinde Kurgu, İmge ve Gerçeklik 1609
Nurcan ANKAY

Klâsik Türk Şiiri'nde Hallâc-ı Mansûr 1611
Oğuzhan OĞUZTÜRK

Peyami Safa'nın Eser ve Yazılarında Kadın Tipi 1613
Ömer Faruk SALAR

Hayâlî Bey Divânı'nda Sâkî 1615
Ömür Zehra YILMAZ

Kutadgu Bilig'de Kalıplaşmış İfadeler (Deyimler-Atasözleri) 1617
Özge SÖNMEZLER

Fehîm-i Kadîm Divanında Renk Sembolizmi 1619
Özgür SEFER

Kurmaca Bir Tarih: Boğazkesen 1621
Özlem İBİŞ YILMAZ

Karılar Koğuşu Adlı Romanda Suç ve Kadın 1623
Öznur GÖZMEN

Türk Dilinin Yaşı Meselesi 1625
Pınar LİMANLIK

Kazak ve Kırgız Kahramanlık Destanlarındaki Yardımcı Tipler Üzerine Bir Araştırma 1627
Pınar ZALOĞLU

Yahya Kemal'in Anılarında İstanbul 1629
Seçil YÜKSEL

Yahya Kemal Beyatlı'nın Bestelenmiş Şiirleri 1631
Seda TİLEKLİ

Yûnus'taki Yaratıcı Aşk ve "Çıktım Erik Dalına Anda Yedim Üzümü" Bağlamında Değişim ve Dönüşüm 1633
Seda UYANIK

Namık Kemal'in Özker Yaşın Üzerindeki Etkisi 1635
Sedat KURT

1637

Tarihi Türk Şivelerinde Doğa ve Doğa Olayları Adları 1639
Selda SERİN

Adana Yöresinde Halk Hekimliği ve Ocaklık Geleneği ile İlgili Uygulamalar 1641
Seren SAĞLAM

Ahmet Rasim'in *Şehir Mektupları*'nda İstanbul'da Gündelik Yaşam 1643
Sevinç ÜSTÜN

Uşak Halk Kültüründe Hıdrellez Kutlamaları 1645
Sevinç ULAŞ - Ceylan ÖZTÜRK

Gün Olur Asra Bedel Romanında Kullanılan Simgesel Anlatımlar 1647
Sinan YENİAY

Devletmemmet Azadı'nın Mahtumkulu'na Tesiri Üzerine Bir Değerlendirme 1649
Soner SAĞLAM

Konya'da Bir Gelenek: Diş Hediği ve Gizli İşlevleri 1651
Süleyman ESENBOĞA - Sinem TOKER

Hüseyin Su Hikayeciliği 1653
Şeyma TORUNTAY

Postmodern Bir Tasavvuf Romanı Olarak "Suskunlar" 1655
Taner BAYRAM

Üç Tepe Üç Roman/ Üç Tepe Üç Dönem 1657
Tuğba GÜZELIŞIK - Derya UÇAN - Yasemin GÜLER

Mit, Efsane ve Masal Türlerinin Karşılaştırılması 1659
Tuğba ÖZBEK

Hasan Ali Toptaş'ın *Bin Hüzünlü Haz* Adlı Eserinin Dil ve Üslup Yönünden İncelenmesi 1661
Tuğba SARIAL

Beyaz Manto ve Denizin Getirdiği Özgürlük 1663
Tuğba TEPE

Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Kadın Kahramanlar ile Bektaşi Fıkralarındaki Kadın Kahramanların Karşılaştırılması 1665
Tuğrul ŞAHİN

Nâbî ve Mehmet Akif'in Birer Şiirleriyle "Hikmet" Üzerine 1667
Yasemin BAŞOĞLU

Arguvan Türküleri 1669
Yusuf Emre ASLAN

Fantastik Bir Roman Olarak Harry Potter ve Felsefe Taşı 1671
Yusuf ERSİN

Kara Kitap'ta Anlatım Edimi Problemi 1673
Zehra DELER

Türk Dünyası Epik Anlatmalarında Göç Terimi ve Kavramı 1675
Zeynep AKDENİZ

MODERN ERMENİCE'NİN SÖZ VARLIĞINDA TÜRKÇE ÖDÜNÇLEME SÖZCÜKLERİN KAVRAM ALANLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Emine TEMEL

Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

ÖZET

On birinci yüzyılda Karadeniz'in kuzeyine yerleştikten sonra sosyo-kültürel zeminde Kıpçak Türkleriyle ortak yaşam alanını paylaşmaya başlayan Ermeniler, Kıpçak Türklerinin demografik üstünlüğünün etkisiyle zaman içerisinde kendi dillerini unutarak Kıpçak Türkçesi ile eserler vermeye başlamışlardır. Kafkasya, Kırım ve Doğu Avrupa bölgelerinde Ermeniler tarafından kullanılan Ermeni Kıpçakçası zamanla varlığını yitirmiş, Ermenistan'ın komşuluğunu paylaşan dolayısıyla Ermenice'deki Türkçe alıntıların geçiş yolu olan Azerbaycan Türkçesi ses özellikleri açısından Ermeni yazı dili üzerinde önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır.

Ermenice metinlerde Alp Arslan, Kılıç Arslan vb. kişi adı; enişte, amuca (amca) vb. akrabalık adı; elçi, avçi vb. meslek adı; Hun, Türk, Hazar vb. kavim ve yer adının yanında kültürel ve sosyal yaşam alanında işlerlik kazanan temel kavramlar itibariyle benzerlik gösteren pek çok Türkçe sözcükle karşılaşmaktayız. Türkçe-Ermenice söz alıntılarının yanı sıra deyimlik alıntılar da göz ardı edilmeyecek derecede kullanımdadır.

Türkçe'nin değişik toplumlarla etkileşime girmesiyle söz varlığında birçok ödünçleme sözcük yer edinmiştir. Bu sözcüklerin bir kısmı uyuma tâbi olurken bir kısmı da oluşan anlam ayrılığını önlemek amacıyla aynen kabul edilmiştir. Bu esnada Türkçe ses bilgisi, yapı bilgisi ve sözlük bilimi noktasında başka dillerden hiçbir dilbilgisi kuralı almamıştır. Dolayısıyla Ermenice'den de bu bağlamda herhangi bir gramerlik öğe almadığı tespit edilmiştir. Ermenice'de ise böyük (büyük), genc (gyenç), e□peyi vb. sıfat; hüngür hüngür, ışıl ışıl vb. tekrar grubu; başıbozuk, gelişigüzel vb. birleşik isim; daha, deyi (diyerek) vb. zarf; ancak, bile vb. edat ve bağlaç gibi pek çok Türkçe gramerlik alıntılara rastlamak mümkündür.

Ermenice'nin Etimolojik Sözlüğü ile *Ermenice'deki Türkçe Unsurlar Sözlüğü*'nün yazarı H.R. Açaryan'ın Türkçe-Ermenice ilişkileri üzerinde yapmış olduğu çalışmalara dayanarak Türkçe'nin söz varlığında yazı diline geçen 20 kadar Ermenice sözcüğün bulunduğu dördüncü asırda Türkçe'den en az 23 sözcük alan Ermenice'nin söz varlığında ise şu an 4 bin kadar Türkçe ödünçleme sözcüğün yer aldığı bilinmektedir.

Bu bildiride Modern Ermenice'nin söz varlığında Türkçe ödünçleme sözcüklerin semantik ve gramatikal düzlemde ne şekilde varlık gösterdiklerine tanık olacağız.

ABSTRACT

After Armenians settled in the North of Black Sea in the 11th century, they began to share common living area on socio-cultural background together with Qypchaqs. Because of the influence of the demographic superiority of Qypchaq Turks, they forgot their language and began to produce literary works in Qypchaq Turkish. In Caucasian, the Crimean and Eastern European regions Armeno-Qypchaq which was used by Armenians lost its existence gradually. Azerbaijan-Turkish, which shares the neighborhood of Armenia and so become the transition path of Turkish quotation, have a great place on the written language of Armenia in terms of phonetics characteristics.

In Armenian text, person's name such as Alp Arslan, Kılıç Arslan; or kinship name such as brother, amuca (uncle) etc.; the name of some professions like ambassador, elçi,avçi etc; besides society and place name like Hans, Turks, Khazars etc. In addition, we also have encountered the basic concepts similar to many Turkish words that become operational in the field of cultural and social life. Moreover, Turkish-Armenian word quotations and Turkish-Armenian phrase quotations are in use.

In the Turkish lexis there are many borrowed words as interaction to various communities. Some of these words have been subjected to adoption; however, other words have been adopted without any change in order to prevent difference in meaning. Meanwhile Turkish has not received any grammar rule of other language at the point of phonology, morphology and lexicon fields. Therefore, Turkish did not receive any grammar items of Armenian. On the other hand, it is possible to find quotations in Armenian text such as böyük (big), young (gyenç), e□peyi etc. or adjective; sobbingly, alight etc. repeat group; başıbozuk, gelişigüzel etc. composite name; daha, deyi (diyerek) etc. envelope; but, even propositions and conjunctions.

H. R. Açaryan is the author of the Armenian's Etymological Dictionary and Turkish Components in Armenian Dictionary that is prepared on the basis of the work completed on the lexis of Turkish-Armenian, upon this work we say that at least 20 Armenian words entered into lexis of Turkish; however, written language and lexis of Armenian took 23 words from Turkish in the 4th century and now there are 4 thousand Turkish borrowed words.

In this paper, we will be witnessed how the lexis of modern Armenian exists in Turkish borrowed words on semantic and grammatical platform.

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk yazı dili bilindiği üzere VI. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar tek bir siyasi merkezde ortak resmi yazı dili hâlinde kullanılmaktaydı. XI. yüzyıldan sonra Ötüken merkezli bu siyasi yapı Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle beraber batıya doğru yayılarak yerini birden çok merkezli yönetim sistemine bırakmıştır. Söz konusu coğrafi yayılımlar ve sosyo-kültürel farklılıklar Türk yazı dili geleneğini XI. yüzyılda Orta-Asya'da iki farklı kola ayırmıştır. Doğuda Kaşgar merkezli Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi

karşımıza çıkarken batıda Seyhun ırmağının ve günümüzde İran, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan sınırları içinde kalan ve Ceyhun nehri boyunca uzanan Harezm bölgesinin güneyindeki Yedisu, Merv ve Buhara merkezli Harezm Türkçesi yer almaktadır.[1] Kıpçak ve Oğuz boylarının bu coğrafyada sağladıkları demografik üstünlük Harezm Türkçesi'nin dil ürünlerine de yansımıştır. Köktürk Kağanlığı'nın batı kanadında teşekkül eden ve tarih sahnesine IX.-XI asırlar arasında İrtiş boylarında Kimeklerle birlikte çıkan Kıpçak boylarının hâkimiyetlerini Don-Dinyester havzaları başta olmak üzere Balkaş gölü Talas yöresinden Tuna ağzına kadar genişletmelerinin akabinde Doğu Avrupa-Batı Sibirya bölgesinin tamamı "Deşt-i Kıpçak"(Kıpçak Bozkırı) adıyla anılmaya başlamıştır.[2] XIII. yüzyılda Kuzey-Doğu Türkçesi'nde karşımıza çıkan Kıpçak Türkçesi XV. yüzyıldan sonra tek bir kolda Kuzey Türkçesi adı altında yol almaya başlamıştır. XIII. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinde Harezm yazı dili geleneğinin tesiriyle Kıpçak Türkçesi'nin temelinde şekillenen Altın-Orda- Kıpçak Türkçesi (XIII.-XVI. yy.) ile Irak, Suriye, Mısır (Ön Asya) coğrafyasında varlık gösteren Memlük-Kıpçak Türkçesi (XIV. yy.) göz önüne alınarak Kıpçakların Altın-Orda'dan Mısır'a doğru dikey boyutta yayıldıklarını söylemek mümkündür. Tarihi Kıpçak Türkçesinin(XIII.-XVI. yy.) geç dönemlerde ortaya çıkmış bir başka kolu da Ermeni harfleriyle yazılmış Kıpçak metinlerine işaret eden kendine Kafkasya, Kırım ve Doğu Avrupa bölgelerinde yaşam alanı bulan Ermeni Kıpçakçasıdır.(XVI-XVII. yy.)[3]

IX. yüzyılın ortalarında Ermeni Bagratlılar devletinin yıkılmasıyla kuzeye doğru Kıpçakların faal oldukları sahaya göç eden Ermeniler, birtakım siyasi ve ticari etmenler nedeniyle resmi yazışmalarında Kıpçak Türkçesi'ni kullanmaya başladılar.[4] Türklerin hoşgörü anlayışı çerçevesinde Ermeni harflerini kullanarak unuttukları dilleri yerine geçen Kıpçak Türkçesi ile eserler vermeye başlayan Ermenilerin hâkim oldukları coğrafyanın Slavlar tarafından işgal edilmesi Ermeni Kıpçakçası'nın Slav dilleri içinde yok olmasına sebep olmuştur.[5] Görüldüğü üzere Ermenilerle ilk münasebetimiz Ermeni Kıpçakçası vasıtasıyla gerçekleşmiş ve bu yazı dilinden kalma sınırlı sayıdaki Ermeni Kıpçakçası metin günümüze kadar ulaşmıştır.

Türkçe ile Ermenice arasında bir münasebet kuracaksak ilk önce böyle bir ilişkinin olabilme ihtimali üzerinde duralım. İnsanların toplum hâlinde yaşamasını mümkün kılan unsurların başında dil olgusu gelmektedir. Dil insanlar arasındaki iletişimi belirli kurallar dâhilinde düzene sokan, kültürel etkinliklerin göstergesi olarak işlev gören canlı bir olgudur. Doğan Aksan'ın da ileri sürdüğü gibi bir ulusun gelenekleri, görenekleri, kültürü, yaşayış biçimi, sahip olduğu birtakım değerleri hakkında hiçbir bilgimiz olmasa dahi o ulusun söz varlığında yer alan sözcüklerin dilbilimsel incelemesi yapılmak suretiyle toplumsal ve kültürel olguları hakkında geçerli bilgilerin edinilmesi mümkündür. O hâlde duygu ve düşüncelerin sınırı dil tarafından tayin edildiğine göre her toplumun kendine özgü bir dünyaya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu doğrultuda Ural-Altay dil grubunun Altay koluna bağlı sondan eklemeli bir dil olan Türkçe ile Hint-Avrupa dil ailesinin Asya kolunda teşekkül etmiş Ermenice'nin dilsel zeminde ayrı ayrı gerçeklikleri yansıttığı sonucuna varabiliriz. Öte yandan farklı kollar altında karşımıza çıkan bu iki dilin söz varlığına baktığımızda önemli derecede benzerliklerin olduğunu görürüz. Söz varlığı denince yalnızca o dilin sözcükleri değil aynı zamanda deyimleri, atasözleri, kalıplaşmış sözleri ve terimleri de ifade edilmektedir.[6]

Türkçe'nin değişik toplumlarla etkileşime girmesi sonucunda söz varlığına birçok ödünçleme sözcük dâhil olmuştur. Bu sözcüklerin bir kısmı Türkçe kökenli ekler getirilmek suretiyle Türkçeleştirilirken (çaydanlık) bir kısmı da oluşan anlam ayrılığını önlemek için aynen (lokomotif, oksijen) kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra Türkçe'nin dil kurallarına uyum sağlamış yabancılığı belli olmayan sözcükler de (duvar < Far. dīvar*) bu grupta yer almaktadır. Dolayısıyla Ermenice'den de bu bağlamda hiçbir gramerlik öğe almadığı tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde Ermenice'nin ise Türkçe'den hem gramatikal hem de semantik bağlamda birçok ödünçleme sözcük aldığına tanık olmaktayız.

Ermenicenin Etimolojik Sözlüğü ile *Ermenicedeki Türkçe Unsurlar Sözlüğü*'nün yazarı H.R. Açaryan'ın Türkçe-Ermenice ilişkileri üzerinde yapmış olduğu çalışmalara dayanarak Türkçe'nin söz varlığında yazı diline geçen 20 kadar Ermenice sözcüğün bulunduğu IV. asırda Türkçe'den en az 23 sözcük alan Ermenice'nin söz varlığında ise şu an 4 bin kadar Türkçe ödünçleme sözcüğün yer aldığı bilinmektedir.

---

[1] Özyetgin,A. M., (2006), "Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı", http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/ozyetgin_tarihten_bugune_turkdili.pdf

[2] Öner, M., (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. XVII

[3] *Türk İslâm Ansiklopedisi,* (1997),MEB, c. 6, İstanbul, s. 420-424

[4] *Türk İslam Ansiklopedisi,* (1997), s.420-424

[5] Özyetgin, A. M., (2006), s. 12

[6] Aksan, D., (2006),*Türkçenin Sözvarlığı,* Engin Yayınevi, Ankara, s.7

Türkçe'den Ermenice'ye geçen ödünçleme sözcükleri kavram alanlarına göre sınıflandırırken kendime kaynak olarak seçtiğim ve Günay Karaağaç'ın, TDK Yayınları arasında 2008 yılı içinde çıkan, *Türkçe Verintiler Sözlüğü* adlı eserinde yer alan "Ermenice" maddesi başlığını tarayarak ödünçleme sözcüklerin ek almış hâlleri de dâhil olmak üzere toplam 3703 alıntı sözcük tespit ettim. Bu sözcüklerin 1685 tanesi Türkçe kökenli olup toplam söz varlığının %45.5'ini oluşturmaktadır. Türkçe kökenli bu sözcüklerin %71.9'u isim, %19.8'i fiil , %5.9'u sıfat, %1.4'ü zarf ve geri kalan %0.7'lik dilim ise edat, bağlaç ve ünlem adı altında sınıflandırılabilir. 1044 tanesi ise Arapça kökenli olup toplam söz varlığının %28,1'ini, 577 tanesi de Farsça kökenli olup toplam söz varlığının %15.5'ini oluşturmaktadır. Geriye kalan 396 tane sözcük ise Batı kökenli (Yunanca, İtalyanca, Fransızca, Rusça, Moğolca, İspanyolca, ...) sözcüklere işaret etmekte ve söz varlığının %10.6'sını oluşturmaktadır.

Türkçe ile Ermenice arasındaki ilişki ilk olarak 26 Şubat-5 Mart 1926 tarihlerinde Bakü'de toplanan I. Türkoloji Kurultayında bir Ermeni bilgini olan Açaryan'ın Türkçe olarak sunduğu bildirisinde dile getirilmiştir. Açaryan'ın bildirisinde de ileri sürdüğü gibi genellikle bir dilden başka bir dile isimler, sıfatlar ve bazen de fiiller geçer. Öte yandan sayı sıfatlarının, zarfların ve edatların başka dil tarafından benimsenmesi oldukça zordur.[7] Ermenice ise bu konuda farklı bir çizgide yol almış ve her türlü dış tesiri kendi bünyesinde toplamıştır.

Belli bir kültürel olgunluğa erişmiş olan toplumların Doğan Aksan'ın deyimiyle "medeniyet dili" dediğimiz bir yazı dili olur. Bu yazı dilinden hareketle o toplumun hangi toplumlarla ilişki kurduğu ve nasıl bir tarihi geçmişe sahip olduğu gün yüzüne çıkar. Ermenice'nin söz varlığı da bu bilgiler ışığı altında incelendiğinde Türkçe'den birçok sözcük aldığı görülür. Gerek gramatikal düzlemde gerekse semantik düzlemde hâsıl olan bu ortaklık karşımıza çarpıcı sonuçlar sunmaktadır. Ermenice'nin temel söz varlığını gruplara ayırdığımızda ilk sırayı yemek, içmek, barınmak gibi insanın temel gereksinimleri ile ilgili maddi kültür unsurları alırken bunu akrabalık adları ile manevi kültür unsurları takip etmektedir. Ermenice'nin söz varlığında yer alan yiyecek isimlerine baktığımızda Türkçe'nin yemek kültürüyle örtüşen maddi unsurlarla karşılaşırız. Orta Türkçe döneminde *katkı* olarak geçen esası "katık"olan ve"*Ekmekle karın doyurmak gerektiğindeekmeğe katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek*" anlamına gelen "katık" aynı zamanda "*Yağıalınmış yoğurt, ayran"* mânâsına da karşılık gelerek Ermenice'nin yemek kültüründe yerini almıştır.[8] Türklerin *yazuk et* dedikleri "pastırma" Ermenice'de *pasdirma/basdurma* şeklinde geçmektedir. Azerbaycan Türkçesi'nde de karşımıza çıkan ve *bastır-* kökünden gelen "pastırma" sözcüğü söz başındaki *b-* sesinin tonlulaşması sonucu bugünkü şeklini almıştır.[9] Türkiye Türkçesi ağızlarında *pohça* sözcüğü ile karşılık bulan, küçük açılmış bir hamurun içine kıyma ya da peynir koyup boğarak yani bohça gibi dürerek yapılan "poğaça" sadece Ermenice'ye değil Balkan ülkelerinin diline de yerleşmiş maddi bir kültür unsurudur.[10] Ermeni toplumunun dilinde yer alan "bövreg (börek), çörek (çorak), tolma (dolma), sarma, sucuk, börilce, kabak, yogurd, kavurma, kızartma" gibi Türk mutfağıyla ilgili sözcükler Türklerin bu ülkedeki beslenme kültürüne nasıl tesir ettiğinin bir göstergesidir.

Türkçe'nin söz varlığını oluşturan maddi kültür unsurlarından sonra manevi kültür kapsamında inceleyeceğimiz kavramlara baktığımızda akrabalık adlarının önemli bir yere sahip olduğuna tanık oluruz. Türkçe'nin akrabalık adları hususundaki söz varlığı Hint-Avrupa dil ailesi ile karşılaştırılamayacak derecede geniştir. Türkçe'de "bacanak, enişte ve kayın birader" ayrı kavramlar altında zikredilirken İngilizce'de bu kavramlar *brother-in-law*, Fransızca'da *beau-frère,* Almanca'da *schwager* olarak tek bir göstergede toplanmıştır. Bir Ural dili olan Fince'de de "enişte ve kayın birader" kavramları *lanko* adıyla karşılanmaktadır. Türkçe'de ayrı ayrı kavramlar olan "elti, baldız, görümce" gibi akrabalık adları İngilizce'de sister-in-law, Fransızca'da belle-sœur, Almanca'da schwägerin sözcüklerinde birleşmiştir.[11] Ermenice ise Hint-Avrupa dil ailesine bağlı olmasına rağmen akrabalık adları konusunda Türkçe ile aynı yönde ilerleyen bir dünya görüşüne sahiptir. Zira Hint- Avrupa dil ailesinden olan İngilizce'de "yenge ve teyze" sözcükleri için *aunt*, "dayı ve amca" için de sadece *uncle* ifadesi kullanılırken Ermenice her biri için ayrı kavramları kullanmayı tercih etmiştir. Köktürk Yazıtları'ndan Bilge Kağan abidesinin "Kişi oğlında üze *eçüm apam* Bumın Kağan İstemi Kağan olurmış."(BG, Doğu, 3)[12] cümlesinde dikkati çeken ve "ecdat, büyük baba"

[7] Karaağaç, G., (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.XXVII
[8] Eren, H., (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.217
[9] Eren,H., (1999), s. 326
[10] Gülensoy, T., (2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (O-Z),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.700
[11] Aksan,D.,(2006), s.150
[12] Ergin, M., (2008), *Orhun Abideleri,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul, s.32

anlamlarına tekabül eden *eçü* ve *apa* sözcüklerini "amca"kelimesinin etimolojisinde bulmak mümkündür. Talât Tekin *amca* ve *teyze* kelimeleri ile ilgili yapmış olduğu köken çalışmasında "amca" kelimesinin ilk hâlinin *abıca*[13] olarak teşekkül ettiğine vurgu yapmıştır. Divanü Lugati't Türk'te "baba" sözcüğünde anlatım bulan *aba*[14] ile Anadolu Ağızlarında "ağabey, reis"[15] mânâsına gelen *aça, ece* birleşerek *aba açası* olmuş ve tarihsel gelişim sürecinin sonunda "amca" olarak son şeklini almıştır. Türkçe'nin uzak lehçesi olan Yakutça (Sahaca)'da 'babanın ağabeyi, büyüğü' anlamında yer alan *abağa* (аба)[16] sözcüğünü Talât Tekin söz konusu çalışmasında "1. Kabilenin en yaşlısı 2. Öz babanın büyük kardeşi, büyük amca, öz amca"[17] olarak izah etmiştir. Annenin erkek kardeşi olan ve "dayı" kelimesi ile ifade edilen akrabalık adı da Divanü Lugati't-Türk'te *tağay*[18] Yakut lehçesi sözlüğünde *taay*[19] (тааҕ) olarak geçmektedir. "Dayı" sözcüğü "anne tarafından akraba" anlamına gelen *tay*[20]sözcüğünden türetilerek Ermenice'deki yerini almıştır. Aynı kökten türetilmiş bir diğer akrabalık adı olan "teyze" sözcüğünü *tayı ezesi* terkibinden yola çıkarak açıklayan Talât Tekin "teyze" sözcüğünün farklı lehçelerde *tayıza, dayıza, diyeze, tayaza* şekillerinde kullanıldığı gibi "büyük kız kardeş, abla" anlamındaki *eze* sözcüğünün aynı anlama karşılık gelen *ece-eçe* sözcüğü ile yer değiştirip Kırgızca ve Yakutça gibi lehçelerde de *taay-ece, tay ece, tay eciy* olarak kullanıldığını kaydetmiştir.[21] Teyze sözcüğünden ayrı olarak "yenge" kavramını Eski Türkçe dönemindeki hâliyle *yängä*[22] şeklinde kullanan Ermenice Türkçe'nin eskicil özelliklerini de bu şekilde alıntılamış olur. Ermenice'nin akrabalık adları hususunda Türkçe'den büyük ölçüde ödünçleme sözcük aldığına tanık olduk. "Abla, dede, nine, kaynata, yegen (yegyan), ata (atya), baba, ..."gibi akrabalık adları kadar "Alp Arslan, Gazan, Atabeği" gibi kişi adları da iki dil arasındaki etkileşimin önemli göstergelerindendir.[23]

Türk dilinin eski dönemlerine ait bütün metinleri incelenip söz varlığı ile ilgili bir sınıflandırma yapıldığında hayvan adlarının da en az akrabalık adları kadar ön plâna çıktığı görülür. Dilin yansıttığı bu gerçeklikten hareketle Türklerin yaşamında hayvancılığın önemli bir yere sahip olduğu sonucunu çıkartabiliriz. Türkçe'nin bu bağlamda Ermenice'ye verdiği sözcükler üzerinde duracak olursak ilk olarak kökeni hakkında kesin bir bilgimizin olmadığı ve eskicil özellikler gösteren "taguk" kelimesini ele alalım. Doğan Aksan "tavuk" kelimesinin ilk şekli olan *takıgu*'nun *irkek takıgu* terkibinde "horoz" sözcüğünü karşıladığını belirtmiştir.[24] Köktürk Yazıtları'ndan Tonyukuk abidesinin "Kiyik yiyü tabışğan yiyü olurur ertimiz."[25] satırında karşımıza çıkan "geyik ve tavşan" gibi hayvan adları da Ermenice'nin Türkçe'den aldığı ödünçleme sözcüklerdir. Dikkat çeken bir diğer sözcük de "boğa" dır. Zira söz konusu kelime Ermenice'de Türkçe'nin tarihi metinlerinde geçtiği şekliyle *buka* olarak yer almaktadır. Türklerin yaşamında kutsal kabul edilen ve en eski metinlerde *böri*[26]olarak karşımıza çıkan "kurt" yaygın bir inanca göre adının tabulaşıp parmakla dahi işaret edilerek gösterilmeyen bir hayvan olması sebebiyle alternatif sözcük olarak türetilmiş ve Ermenice'de de kullanılır olmuştur.[27] Yakut lehçesine baktığımızda da kelimenin *börö* (бөрө)[28]şeklinde kullanıldığını görürüz. Hayvan adlarında rastladığımız diğer ödünçleme sözcükleri "kaz, keçi, kartal, karga, ördek, kaplan, arslan, sırtlan, güvercin, kobulak (kelebek)" ve daha birçok örnekle gözler önüne sermek mümkündür.

Bir toplum başka bir toplumla etkileşim içine girdiği zaman bunun en büyük delili o toplumun kullandığı sözcükler olur. Yeryüzünde adlandırılışı dilden dile farklılık gösteren fakat Ermenice ile Türkçe'nin ortak payede buluştukları renk adlarına ayrılan kısma geldik. Bir dilde renk bildiren kelimelerin fazla olması o dilin anlatım üslûbunun ne kadar güçlü olduğunun göstergesidir. Türkçe de bu diller arasında yer alan bir dil

---

[13] Tekin, T., (1960), "amca" ve "teyze" kelimeleri hakkında, *TDAY-Belleten* 1960, s.291
[14] Mahmud, K., (2006), *Divanü Lûgat-it-Türk,*Çev. Besim Atalay,Türk Dil Kurumu Yayınları, c.I,Ankara, s.86
[15] Dilçin, C., (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü,*Türk Dil Kurumu Yayınları,Ankara, s.90
[16] Vasiliev, Y., (1995), *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük,* Ankara, s. 10
[17] Tekin, T., (1960), s.289
[18] Mahmud, K.,(2006), *Divanü Lûgat-it-Türk,* Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, c.III, Ankara, s.238
[19] Vasiliev, Y., (1995), s. 61
[20] Gülensoy, T.,(2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.269
[21] Tekin, T., (1960), s.292-294
[22] Gülensoy, T.,(2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (O-Z),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.1120
22 Karaağaç, G., (2008), s.XXVI
[24] Aksan,D.,(2006), s.12
[25] Ergin, M., (2008), s.66
[26] Barutcu Özönder, F. S., (1999),"Türkler Ne Zaman Bir Millet İdi? I. Ortak Bir Köken Mitleri Vardı: Bir "Dişi-kurt"tan Türemişlerdi", *KÖK Araştırmalar* 1999, s. 81-83
[27] Eren,H., (1999), s. 269
[28] Vasiliev, Y., (1995), s. 171

olarak Hint-Avrupa dillerinden daha zengin bir renk kadrosuna sahiptir. Ermenice'nin söz varlığında karşılaştığımız "kızıl, ak, kara, sarı, al, sarımtırak" gibi renk adları Türkçe'nin etkisinin bir kanıtıdır.

Modern Ermenice'nin söz varlığındaki Türkçe ödünçleme sözcükleri semantik bağlamda incelemeye devam ettiğimizde tarım işi ile ilgili alet isimlerinin fazla olduğu dikkatimizi çeker. "Balta, bel, bıçkı, burgu, dügen, gelberi (tırmık), keser, orak, sapan" olarak sıralayabileceğimiz bu alet isimleri aynı zamanda Türk toplumunun yaşama düzeninin tarım üzerine teşekkül ettiğinin ifadesidir. Bugün hâlâ bu alet isimleri Ermenice'nin söz varlığında yaşamaktadır.

H.R.Açaryan, Türkçe'nin Ermenice üzerindeki etkisini incelediği bildirisinde diller arası sözcük alışverişinde sayı sıfatlarının başka dil tarafından benimsenmediğini ileri sürmüştü.[29] Oysa Ermenice'de bu unsurlar oldukça yaygındır. Eski Türkçe'de *yigirmi*, Orta Türkçe'de *yigirme*, Eski Kıpçakça'da da *yegirmi* olan sayı Ermenice'de "yirmi" şeklinde kullanılmaktadır.[30] Öte yandan "dört, seksen, yetmiş" ile "ikinci, birinci, üçüncü, dördinci" gibi sıra sayı adları da Ermenice'nin Türkçe'den aldığı ödünçleme sözcükler arasında yer almaktadır.

Ermenice'deki meslek adlarının Türkçe'deki gibi meslek yapma fonksiyonuna sahip isimden isim yapma eki olan *–çı* ile türetilerek oluşturulması iki dil arasındaki etkileşimin yansımasıdır. "Bekle-"kökünden türetilmiş "bekçi", "dökmek"anlamındaki *kuy-* fiilinin *–(u)m* eki ile türetilerek "değerli metal ve taşlardan yapılan süs eşyası" mânâsına gelen *kuyum* sözcüğünün aldığı *–cu* eki ile oluşan "kuyumcu" ve "elçi, çöpçi, kapuçi, çiçekçi, avçi, temirçi" gibi pek çok meslek adı Ermenice'nin söz varlığında mevcuttur.

Türkçe-Ermenice ilişkisinin semantik düzlemde ne şekilde gelişim gösterdiğini gözler önüne serdik. Bu arada Ermenice'de bazı sözcüklerin Türkçe'nin eski metinlerinde geçtiği şekliyle eskicil özelliklerin muhafaza edilmiş hâliyle kullanıldığını gözlemledik. Aslında bu durum çok şaşırtıcı değildir. Zira zamanla unutulmuş olan sözcüklerin bir kısmının hâlihazırda kullanılıyor olması bütün dillerin ortak özelliğidir.[31]*Taguk, amuca, giyik* gibi kelimeler şekil olarak eskicil özellikler gösterirken modern Ermenice'de hâlâ kullanılan *inni (inci), bunnuk (boncuk), ayak, yayla, otak, döşek, dayı* gibi kelimeler de muhteviyatı eskicil olan kavramlardır. Ermenice, Türkçe ile sözcük alışverişinde bulunurken arada geçiş yolu olan Azerbaycan da ses özellikleri açısından Ermenice'yi büyük ölçüde etkilemiştir. Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi'ne nazaran eskicil özelliklerini muhafaza etme hususunda titiz davranmış bir lehçedir. Ermenice'nin söz varlığında bu kadar çok eskicil kelimenin yer almasını Azerbaycan Türkçesi'nin etkisiyle açıklayabiliriz.

Türkçe bütün tarihsel dönemlerde anlatımı güçlü kılmak ve pekiştirmek için ikileme kullanımına ağırlık vermiştir. Bir dilde ikilemelerin yaygın olması o dilin ne kadar sanatlı bir anlatıma sahip olduğunun işaretidir. Henüz VIII. yüzyılda *eçü apa* (BG, Doğu,3)[32] "ecdat", *ıda taşta* (Tonyukuk, Batı, 4)[33]"ormanda taşta" gibi örnekleriyle karşılaştığımız tekrar gruplarının Uygur metinlerinde de ilgiyi çekecek ölçüde sık kullanıldığı söyleyebiliriz. Unsurları aynı olan *salkím salkím, paríl paríl, íşíl íşíl*; unsurları yakın anlamlı olan *allı pullu, çoluk çocuk, eyri büyrü, deyiş dokuş*; unsurları zıt anlamlı olan *alış-veriş, alt üst* ile *çatır çatır, gürül gürül, höngür höngür, şarıl şarıl, şakır şakır, gümbür gümbür* gibi yansımalı ikilemeleri Ermenice'de rahatlıkla görebiliriz. Yansımalı ikilemeler dışında yansımadan türemiş *fısıltı,hışırtı, hırıltı, ıslık, kütürtü, çatırdı* sözcüklerine de rastlamak mümkündür. Türk dilinin en güzel ifadelerini ikilemelerden başka pekiştirilmiş sözcükler aracılığıyla da kurmak söz konusudur. Anlamca güçlendirilmiş olan bu sözcükler anlatımı da kuvvetlendirmektedir. *Besbelli, büsbütün (püspütyün) dopdolu, pasparlak, sapsaglam, sırsıklam, tortop, dosdogru* gibi ödünçleme sözcükler Ermenice'nin semantik yapısına güç katmıştır.

Türkçe'nin söz varlığını morfolojik açıdan sınıflandırdığımızda Ermenice ile yapım ekleri noktasında ortaklık gösterdiğini saptarız. Özellikle Azerbaycan Türkçesi'nin etkisiyle Ermenice'de yapım ekleri vasıtasıyla birçok kelime türetilmiştir.[34] Bu eklerden biri haricinde hepsi isimden isim yapma eki olup sadece fonksiyonları bakımından farklılık göstermektedir.*-lık/-lik/-luk/-lük* eki (gözlüg-kyözlik-kozluk, dizlik, kulluk, iynelik, sazlík, binlik) kavram fonksiyonuna, *-lı/-li/-lu/-lü* eki (emekli-emeglü, damgalí, ugurlí, kölgeli, becerikli, sinirli) sıfat yapma fonksiyonuna, *-çı/-çi/-çu/-çü* eki (paklavací, bogçací, basmací,ayvacı, sürüci) meslek yapma fonksiyonuna, *-sız/-siz/-suz/-süz* eki (ogursuz, soysuz, bellisiz, yakışıksız, kararsíz)

[29] Karaağaç, G., (2008), s. XXVII
[30] Gülensoy, T.,(2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü II (O-Z)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.1147
[31] Aksan,D.,(2006), s.74
[32] Ergin, M., (2008), s.32
[33] Ergin, M., (2008), s.64
[34] Karaağaç, G., (2008), s.XXIX

yokluk fonksiyonuna, *-nçı,-nçi* eki (birinci, dördinci, sonuncu) sıra sayı sıfatı fonksiyonuna sahiptir. İsim tamlamalarında tamlanan unsurunun aldığı iyelik eki ile oluşan *çiçek bozuğu, kuş dili, baş parmagí, yel deyirmeni, kar topi, çayír kuşí* gibi belirtisiz isim tamlamalarını da iki dil arasındaki bu sözcük alışverişinde görebiliriz. Ermenice'de fiil kök ve gövdelerine gelen öğrenilen geçmiş zaman eki görevinde kullanılan *-mış,-miş* eki de Türkçe'den alıntılanmıştır.

Türkçe'nin gramatikal düzlemde "sıfat, zarf, edat ve fiil" türünde birçok sözcüğü Ermenice ile paylaştığına tanık oluruz. Anlatımı renklendirip canlandıran sıfat türündeki sözcükler Türkçe'de önemli bir yer teşkil etmektedir. Sıfatların kullanıldığı metinde okuyucu ile daha kolay bir iletişim kurulur. Bir dilde sıfatların bolca yer alması o dilin ne kadar zengin bir söz varlığına sahip olduğunu gösterir. Ermenice'nin üslûbunu güçlendiren Türkçe kökenli sıfatlardan "büyük" Ermenice söz varlığında Azerbaycan Türkçesi'ndeki gibi *böyük* şeklinde yer almaktadır. "Başka, bayagí, birez, şişman, tedirgin, seyrek, yeni, kískanç (gísganç), kolay (holay, golay), pek (paky)," gibi sıfatların fonksiyonları da cümledeki anlamlarına göre değişmektedir.

Türkçe söz diziminde zarflar da tıpkı sıfatlar gibi anlamı tamamlayıcı ve niteleyici misyona sahiptir. Zarflar bazen sıfatların bazen kendisi gibi zarf olan sözcüklerin çoğu zaman da fiillerin önüne gelerek onların pekiştiricisi olur. Zarflar esas eylemin nasıl gerçekleştiğini ifade eden yardımcı hareket unsurları olarak Türkçe'deki kullanımı itibariyle çok eskiye dayanmaktadır. Köktürk Yazıtları'ndan Tonyukuk abidesinde "Añ ilk Toğu Balıkda süñüşdümüz."(Kül Tigin, Kuzey, 4)[35] (En önce Doğu şehrinde savaştık.) satırında *añ* şeklinde geçen "en" zarfının *eñ/eng, añ/ang, iñ*[36] gibi değişik kullanımları da mevcut olup Ermenice'de de "en, ink, enk" olarak yer almaktadır. Yansıma sözcüklerle birlikte kullanılan "pat diyi, cart diy", "-dıkça/-madan/-ken" ekleriyle türetilmiş "üşenmeden, oldukça", zaman bildiren "ertesi or (gün), şimdi (şimdik), sonra (sonram), öylen" gibi zarfların çeşitli şekilleri Ermenice'de kullanılmaktadır.

Türkçe'den Ermenice'ye geçen sözcük türlerinden edat kapsamında ele alacağımız kavramları Muharrem Ergin'in yaptığı sınıflandırmayı[37] takip ederek üç başlık altında incelemeye çalışacağız. Birlikte kullanıldığı kelimeler aracılığıyla cümleye ifade zenginliği katan edatların tek başlarına anlamları yoktur. Edatları üç başlıkta toplarsak bunlardan ilki ünlem edatı olur. Sevinç, mutluluk, keder, hayıflanma, coşkunluk gibi insanın çeşitli ruh hâllerinin tezahürleri olarak karşımıza çıkan ünlem edatları kendi içinde "ha'ydi; ha'yda!, he'y!, balam!" seslenme edatı," işte" gösterme edatı, "oşt, pist" cevap edatı olarak alt başlıklara ayrılmaktadır. Muharrem Ergin'in Türkçe'de yabancı tesirlerin etkisiyle ortaya çıkan ve büyük bir kısmının da yabancı asıllı olduğunu söylediği bağlama edatları gerek kelime gruplarını gerekse cümleleri birbirine bağlama fonksiyonuna sahiptir. Bağlama edatlarından "ancak, yoksam" cümle başı edatı, "bile" kuvvetlendirme edatı, "ilen(ile)" sıralama edatı olarak görev almaktadır. Son olarak da kendisinden önce gelen kelimelerle birlikte çekime giren son çekim edatlarını "deyi (teyi, deye), göre(kora, kyora), degin" olarak sıralayabiliriz.

Türkçe'den Ermenice'ye geçmiş sözcükler Ermenice'nin yardımcı fiilleri ile beraber birleşik fiil yapıları oluşturur. Yapmış olduğumuz sözlük taramasında Ermenice'de *íllal* ve *ínel* olmak üzere iki tane yardımcı fiilin kullanıldığı tespit ettik. Çoğu zaman fiilden fiil yapma eki olarak *–n* ekini, zaman eki olarak *–mış/-miş* ekini alan fiilin *íllal* yardımcı fiili ile kurduğu birleşik fiil grubu dönüşlülük fonksiyonuna sahipken fiilden fiil yapma eki olarak –r/-t/-tır ekini ve zaman eki olarak da *–mış/-miş* ekini alan fiilin *ínel* yardımcı fiili ile kurduğu birleşik fiil grubunda da ettirgenlik fonksiyonu ön plâna çıkar: *Çiçeklenmiş íllal* "çiçeklenmek", *haşlanmişíllal* "haşlanmak", *boyanmiş íllal* "boyanmak" ; *aliştirmiş ínel* "alıştırmak", *deydirmiş ínel* "değdirmek", *şaşírtmiş ínel* "şaşırtmak"

Hint-Avrupa dil ailesine bağlı olan Ermenice ile Ural-Altay dil ailesine mensup olan Türkçe'nin Ermeni Kıpçakçası ile başlayan etkileşiminin yansıtıcısı niteliğindeki sözcükleri önce semantik daha sonra gramatikal başlık altında öbekler hâlinde inceledik. Şimdi de bu sözcüklerin bir araya gelerek oluşturdukları bazı kalıp ifadelere yer verelim. Toplumun bilgeliğini, dünya görüşünü yansıtan deyimler bünyesinde çok önemli kültürel değerleri barındırır. VIII. yüzyılda Köktürk Yazıtları'nda "adı sanı yok olmak" anlamındaki "atı küsi yok bolmak" (BG, Doğu,20)[38] deyimi ile karşılaşıyor olmamız Türkçe'nin daha o zamanlar ne kadar güçlü ve edebi bir dil seviyesinde olduğunu gösterir. Söz konusu deyim Ermenice'de *izi tozí bellisiz oldu*

[35] Ergin, M., (2008), s.24
[36] Gülensoy, T., (2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I (A-N)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.332
[37] Ergin, M., (2007), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yayınları, s.348
[38] Ergin, M., (2008), *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, s.40

şeklinde yer almaktadır. Türkçe'de kullandığımız ve Ermenice'de de rast geldiğimiz deyimler şunlardır: *dolu dizgin,darísí başína (darısı dostlar başına), ana baba güni, ayak takímí, tepe taklak(tepe üstü), başdan savma, baş aşagí(baş aşağı gitmek), çançan (çan çan etmek),göz-göre(göz göre göre),ha bire, ipsiz sapsíz(ipi sapı yok).*

Makalemizde Ermenice'nin söz varlığına yerleşmiş Türkçe kökenli sözcükleri kategorik olarak incelemeye çalıştık. Türkçe başka dillere çok sayıda kelime vermiş fakat yabancı dillerin kendi yapısını bozmasına müsaade etmemiş ve bu sözcükleri kendi dil özelliklerine göre yapılandırmış bir Altay dilidir. Türkçe kökenli sözcüklerde söz başında *r-* harfi bulunmamaktadır. Türkçe bu tür sözcükleri söz başında *i+* nadiren de *u+* türemesi yoluyla íradikya, iraf, irahat, irahatsiz, iraht, irahvan iraki, iramazan, irast, irast gele, irastik, irazaki, iraya, ireçel, ireçine, irehin, ireyis, irem, ireşber, irende, ireng, iresim, iruvani, irezene, irezil, irıhtim, urub, uruf, irişvet biçimlerine dönüştürmüştür. *Öntüreme* işlemiyle halkın söyleyiş özelliklerine uydurulan bu sözcükler Ermenice'nin söz varlığında da yaşamaktadır.

Sonuç:

Bir dilin söz varlığı zaman içinde başka dillerle girdiği etkileşim sonucunda birbirinden farklı dilsel göstergelerle dolar. Bazı diller bu tür birimleri uyuma sokmak suretiyle kendi bünyesine dâhil ederken, bazı diller hiçbir değişiklik yapmaksızın aynen kabul etmektedir. Ermenice de Türkçe ile kurduğu dilsel etkileşimde çok sayıda Türkçe kökenli sözcüğü bünyesine katmış ve bu sözcükleri Türkçe'deki gibi aynı işlev ve fonksiyonlarıyla kullanmaya devam etmiştir. Yapılan araştırmada Türkçe'nin en eski dönemlerde kurduğu o güçlü yapısını hiç bozmadan, dil kurallarıyla başka dillerin etkisi altında kalmadan gelişim göstermeye devam etmiş görkemli bir dil olduğu bir kez daha tanıklatılmıştır.

Kaynakça

Aksan, D., (2006), *Türkçenin Sözvarlığı,* Engin Yayınevi, Ankara.

Barutcu Özönder, F. S., (1999), "Türkler Ne Zaman Bir Millet İdi? I. Ortak Bir Köken Mitleri Vardı: Bir "Dişi-kurt"tan Türemişlerdi", *KÖK Araştırmalar* 1999.

Dankoff, R., (2005), *Armenian Loanwords in Turkish*, Wiesbaden.

Dilçin, C., (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Eren, H., (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ergin, M., (2007), *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Yayınları, İstanbul.

Ergin, M., (2008), *Orhun Abideleri,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Gülensoy, T., (2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (A-N),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Gülensoy, T., (2007), *Türkiye Türkçesindeki Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (O-Z),* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Karaağaç, G., (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Mahmud, K., (2006), *Divanü Lûgat-it-Türk,* Çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, c. I-III, Ankara.

Özyetgin, A.M., (2006), "Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı", http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/ozyetgin_tarihten_bugune_turkdili.pdf

Öner, M., (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Tekin, T., (1960), "amca" ve "teyze" kelimeleri hakkında, *TDAY-Belleten* 1960.

Vasiliev, Y., (1995), *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük,* Ankara.

Türk İslâm Ansiklopedisi,(1997),MEB, c. 6, İstanbul.